

Rijden onder invloed in de provincie Friesland, 1995-1996

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-96-35

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-96-35
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Friesland, 1995-1996
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.612
Opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Noord-Nederland
De inhoud van dit rapport berust mede op gegevens uit een project in opdracht van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Trefwoorden: Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Friesland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1996.

Aantal pagina's: 12 pp. + 11 pp.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 170
2260 AD Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Uitvoering	6
2.3.	Statistische analyse	6
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	10
3.6.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	13
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	15
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 5</i>	17

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1992 t/m 1995 heeft de SWOV in 1996, in nauwe samenwerking met de politie van de regio Friesland, het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Friesland geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Friese automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval.

Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine verandering in het rijden onder invloed grote gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Het jaar 1995 liet voor het eerst sinds jaren weer een lichte daling zien: 4,4% overtreders. Desalniettemin waren er in 1995 naar schatting minimaal 265 verkeersdoden en 2.000 in het ziekenhuis opgenomen verkeersgewonden te betreuren als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in dat jaar naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar.

Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoonten-onderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten. Het onderzoek in Friesland maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de RWS-directie Noord-Nederland en de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagnacht: 30% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 14% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

In de loop der jaren zijn diverse wijzigingen in de onderzoeksmethode doorgevoerd om de efficiëntie van het onderzoek te vergroten zonder de vergelijkbaarheid van de gegevens in de tijd aan te tasten. Zo is de landelijke steekproef ongeveer zeven maal zo groot geworden als in de jaren zeventig en tachtig. De betrouwbaarheid van uitspraken over ontwikkelingen in het alcoholgebruik op provinciaal niveau is daardoor sterk toegenomen. Dit geldt vooral voor de relatief kleine groep zware drinkers met een sterk verhoogde ongevals- en letselkans.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Friesland wordt steeds uitgevoerd door zes controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagavonden in het najaar. In 1996 zijn de metingen uitgevoerd in de nacht van vrijdag 14 op zaterdag 15 oktober en in de nacht van zaterdag 15 op zondag 16 oktober 1996.

De Friese onderzoeksgebieden zijn: in de vrijdagavond Drachten, Leeuwarden en Dongeradeel; in de zaterdagavond Heerenveen, Sneek en Bolsward e.o. Daarmee worden metingen uitgevoerd in alle districten van de politieregio Friesland.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1996 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, typen Alcotest 7410 en 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Uitvoering

De zes controleteams van de politie hebben in het najaar van 1996 in de provincie Friesland 1.516 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Dat zijn er 226 meer dan in 1995.

Alle zes controleteams hebben zich in 1996 strikt gehouden aan de SWOV-richtlijnen ten aanzien van controlelocaties en -tijdstippen. Daardoor hoefden de verzamelde gegevens niet achteraf gecorrigeerd te worden. In 1995 was wel enige correctie noodzakelijk.

2.3. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. \geq 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

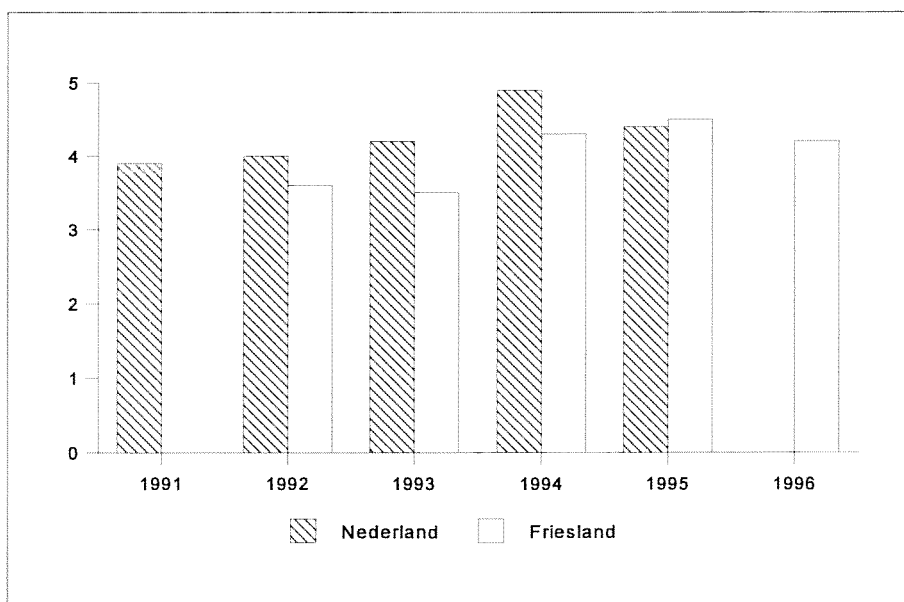
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Friesland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 5* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1996 worden steeds vergeleken met de Friese en landelijke resultaten van 1995.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1996 zijn in de provincie Friesland iets meer drinkers ($BAG \geq 0,2\%$) aangetroffen dan in 1995: 9,2% in 1996 versus 8,7% in 1995. Deze toename komt geheel op het conto van de categorie lichte drinkers (BAG tussen 0,2 en 0,5‰); hun aandeel is toegenomen van 4,2% in 1995 tot 5,0% in 1996. Het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5\%$) is licht afgenomen: van 4,5% in 1995 tot 4,2% in 1996. Geen van de hierboven beschreven effecten is echter statistisch significant.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1995 4,4%. Dit wijkt niet significant af van de Friese aandelen in 1995 en 1996. Het landelijke percentage voor 1996 is nog niet bekend.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in de provincie Friesland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Friese situatie in de jaren 1992 t/m 1994 steeds een fractie gunstiger was dan de landelijke situatie, maar in 1995 niet meer. De vergelijking met de landelijke situatie in 1996 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Friesland, 1991-1996.

Ook het aandeel zwaardere en zeer zware overtreders ($BAG \geq 0,8\%$) in de provincie Friesland was in 1996 met 1,5% wat kleiner dan in 1995 (2,1%).

Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtredders bedroeg in 1995 2,2%.

Al met al vertoont het rijden onder invloed in Friesland sinds 1994 een vrij stabiel beeld, dat niet veel afwijkt van het landelijke beeld. Hierbij moet wel worden aangetekend, dat het aandeel overtredders in Friesland sinds 1993 wat groter is dan in 1991 en 1992. In vergelijking met de provincies Groningen en Drenthe zijn in Friesland de laatste jaren steeds ongeveer twee keer zoveel automobilisten in overtredding.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Friesland per weekendnacht bezien, blijkt het in 1996 in de vrijdagnacht toegenomen en in de zaterdagnacht afgenomen te zijn. Het aandeel overtredders in de vrijdagnacht was in 1996 bijna twee keer zo groot als in de zaterdagnacht: 5,5% versus 2,9%. Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2 = 5.67$ bij $df = 1$; $Z = 2.38$) en komt redelijk overeen met het landelijke beeld in de afgelopen jaren. In 1995 was er in Friesland geen verschil tussen beide nachten.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Het hoogste percentage overtredders is in 1996 op vrijdag aangetroffen in Dongeradeel: 7,4%. Het aandeel overtredders in dit onderzoeksgebied was significant hoger dan in de vijf andere onderzoeksgebieden: $\chi^2 = 5.71$ bij $df = 1$; $Z = 2.39$. In vergelijking met 1995 is het aandeel overtredders in Dongeradeel in 1996 ruim verdubbeld.

In Sneek en Heerenveen zijn in 1996 minder overtredders aangetroffen dan in 1995, terwijl het niveau van rijden onder invloed in Leeuwarden, Drachten en Bolsward e.o. nauwelijks is veranderd. Het kleinste aandeel overtredders is in 1996 aangetroffen in Heerenveen: 2,3%.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtredders in het algemeen toe. Merkwaardig is, dat dit verschijnsel zich in 1996 in Friesland wel in de vrijdagnacht, maar niet in de zaterdagnacht heeft voorgedaan. Waarschijnlijk is het beeld in de zaterdagnacht voor een belangrijk deel bepaald door toevalsfactoren.

In 1995 nam het drankgebruik wel in beide weekendnachten toe naarmate het later werd, zowel in Friesland als in de rest van Nederland.

Behalve de frequentie van alcoholgebruik neemt in het algemeen ook de zwaarte van de overtreddingen toe naarmate het later wordt. Maar ook wat dit laatste betreft vertoont de zaterdagnacht in Friesland in 1996 een afwijkend beeld.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannelijke bestuurders waren in 1996 in Friesland maar liefst elf maal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (5,6% versus 0,5%). Een dergelijk groot verschil is bij de rij- en drinkgewoontenonderzoeken van de SWOV niet eerder gemeten en moet waarschijnlijk deels aan toevalsfactoren worden geweten. In het verleden waren mannelijke bestuurders in Friesland

gemiddeld vier tot vijf maal zo vaak in overtreding als vrouwelijke, en in de rest van Nederland drie maal.

Het aandeel mannelijke overtredders in Friesland is tussen 1995 en 1996 vrijwel gelijk gebleven: 5,7% respectievelijk 5,6%. Bij hen zijn in 1996, evenals in 1995, geen significante verschillen geconstateerd in de aandelen overtredders per leeftijdsklasse.

In de rest van Nederland zijn de afgelopen jaren steeds de minste mannelijke overtredders aangetroffen in de leeftijdsklasse onder de 25 jaar en de meeste in de leeftijdsklasse van 35 t/m 49 jaar.

Het relatief grote aandeel jonge mannelijke overtredders in Friesland is zorgwekkend vanwege het sterk verhoogde ongevalsrisico van deze categorie na alcoholgebruik. Want hoewel jonge mannelijke bestuurders landelijk gezien minder vaak en minder veel drinken dan oudere, zijn zij verhoudingsgewijs veel vaker betrokken bij alcoholongevallen. In 1995 maakten mannen van 18 t/m 24 jaar 5% uit van de Nederlandse bevolking en maar liefst 23% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van alcoholongevallen!

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1996 in Friesland alleen overtredders aangetroffen in de leeftijdsklasse van 35 t/m 49 jaar: 1,6%. In 1995 kende deze leeftijdsklasse nog 4,4% overtredders.

De lichte, niet significante daling van het rijden onder invloed in Friesland is daarmee vrijwel geheel te danken aan de vrouwelijke bestuurders.

In 1996 was 72% van alle gecontroleerde bestuurders in de provincie Friesland van het mannelijk geslacht, tegen 70% in 1995. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1995 73%.

3.5. Herkomst van overtredders (tabel 5)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 35 bestuurders die in 1996 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	46%
- bezoek/feestje	26%
- werk/thuis	23%
- overig/onbekend	8%

Ten opzichte van 1995 is het aandeel 'horeca' (61% in 1995) afgenomen, terwijl de aandelen 'bezoek/feestje' (5% in 1995) en 'werk/thuis' (15% in 1995) zijn toegenomen. Opvallend is verder dat het aandeel 'sportkantine' (7% in 1995) in 1996 tot nul is gereduceerd. Gezien het betrekkelijk kleine absolute aantal overtredders van wie de herkomst bekend is, moet aan deze verschuivingen geen overdreven grote waarde worden toegekend.

Bij landelijk onderzoek blijkt steeds ongeveer de helft van alle overtredders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. Enquêteresultaten

Ook in 1996 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en de aard van het toezicht op alcoholgebruik in het verkeer.

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. Over de resultaten zal dan ook pas wat uitvoeriger worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Friese enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in drie onderzoeksgebieden toegenomen en in de drie overige gelijk gebleven.
- In alle onderzoeksgebieden zijn op zeer beperkte schaal geplande aselechte alcoholcontroles met wat grotere teams uitgevoerd.
- In vier van de zes onderzoeksgebieden werd daarnaast frequent aselekt gecontroleerd door surveillanceteams, met name in weekendnachten.
- Alcoholcontrole bij ongevallen vond in de helft van de onderzoeksgebieden min of meer systematisch plaats, conform de richtlijn van de regioleiding. In de drie overige onderzoeksgebieden werd slechts tot controle overgegaan bij voorafgaande verdenking.

Resumerend lijkt het erop, dat het niveau van politietoezicht in Friesland tussen 1995 en 1996 licht is toegenomen, maar dat het absolute niveau in een groot deel van Friesland nog steeds betrekkelijk laag is.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in 1996 laten een stabilisatie van het rijden onder invloed in de provincie Friesland zien. Sinds 1994 zijn er geen veranderingen van betekenis opgetreden. Het niveau van rijden onder invloed ligt ongeveer op het landelijke niveau. In vergelijking met de twee andere noordelijke provincies, Groningen en Drenthe, wordt in Friesland echter ongeveer tweemaal zoveel onder invloed gereden.

Ook in het niveau van politietoezicht zijn de afgelopen jaren geen structurele veranderingen van betekenis opgetreden, al is daar wel een kleine aanzet toe gegeven door de richtlijn van de regioleiding om betrokkenen bij ongevallen systematisch op alcoholgebruik te testen. Een grote preventieve werking is echter alleen te verwachten van frequente aselechte alcoholcontroles, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond.

Het lijkt mogelijk het aselechte toezichtniveau aanzienlijk te verhogen zonder dat daarvoor (veel) meer politiecapaciteit nodig is. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door het oprichten van een regionale 'vliegende alcoholbrigade', zoals aanbevolen in het verslag van het SWOV-onderzoek in de provincie Friesland in 1995. Maar ook aselechte controle door surveillanceteams kan bijdragen aan het creëren van een grotere subjectieve pakkans.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren:

- de vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht (tussen 22.00 en 04.00 uur); en
- de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur).

Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering.

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht daarop een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Enquête SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten 1996

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Geef een globale schatting van de ontwikkeling van het alcoholtoezicht in het onderzoeksgebied in 1996 ten opzichte van 1995:*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ meer dan 50%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1996 in het onderzoeksgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande aselecte controles met teams van 6 of meer agenten	☐ ja, ≥ 24
	☐ ja, 12-23
	☐ ja, 6-11
	☐ ja, 1-5
	☐ nee
2. aselecte controles tijdens de surveillance	☐ ja, (bijna) dagelijks
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
3. selectieve controles tijdens de surveillance (bijvoorbeeld n.a.v. rijgedrag)	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
4. alcoholcontrole bij ongevallen	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'designmatrix':

1 -1 -1 1 (jongeren en ouderen versus de middengroepen)
 1 0 0 1 (jongeren versus ouderen)
 0 1 -1 0 (de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Friesland is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 5

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1995*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1995*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1995*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1995*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1995*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1996*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
Vrijdag	640	4,8%	2,3%	0,9%	1,3%	4,5%
Zaterdag	673	3,6%	2,4%	2,1%	--	4,5%
Totaal	1313	4,2%	2,4%	1,5%	0,6%	4,5%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1995.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
Leeuwarden	172	7,0%	1,7%	1,2%	1,2%	4,1%
Drachten	268	3,7%	3,7%	1,1%	1,1%	6,0%
Dongeradeel	200	4,5%	1,0%	0,5%	1,5%	3,0%
Totaal	640	4,8%	2,3%	0,9%	1,3%	4,5%
<i>Zaterdag</i>						
Bolsward e.o.	237	3,4%	1,7%	1,3%	--	3,0%
Sneek	262	3,8%	3,1%	3,1%	--	6,1%
Heerenveen	174	3,4%	2,3%	1,7%	--	4,0%
Totaal	673	3,6%	2,4%	2,1%	--	4,5%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied, 1995.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
Vrijdag	769	4,9%	3,1%	1,6%	0,8%	5,5%
Zaterdag	747	5,1%	2,3%	0,4%	0,3%	2,9%
Totaal	1516	5,0%	2,7%	1,0%	0,5%	4,2%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
Leeuwarden	287	5,2%	1,4%	1,7%	1,0%	4,2%
Drachten	293	4,4%	4,1%	0,7%	0,7%	5,5%
Dongeradeel	189	5,3%	4,2%	2,6%	0,5%	7,4%
Totaal	769	4,9%	3,1%	1,6%	0,8%	5,5%
<i>Zaterdag</i>						
Bolsward e.o.	174	7,5%	1,7%	1,1%	--	2,9%
Sneek	352	3,4%	3,4%	--	--	3,4%
Heerenveen	221	5,9%	0,9%	0,5%	0,9%	2,3%
Totaal	747	5,1%	2,3%	0,4%	0,3%	2,9%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied, 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	377	4,2%	1,3%	0,5%	0,3%	2,1%
00-02 uur	178	5,6%	2,8%	1,1%	1,7%	5,6%
02-04 uur	85	5,9%	5,9%	2,4%	4,7%	12,9%
Totaal	640	4,8%	2,3%	0,9%	1,3%	4,5%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	323	3,4%	2,2%	1,5%	--	3,7%
00-02 uur	230	3,9%	2,2%	1,7%	--	3,9%
02-04 uur	120	3,3%	3,3%	4,2%	--	7,5%
Totaal	673	3,6%	2,4%	2,1%	--	4,5%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1995.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	213	5,2%	2,3%	2,3%	0,9%	5,6%
25-34 jr	283	3,5%	2,8%	1,4%	0,7%	4,9%
35-49 jr	267	6,4%	2,6%	1,5%	1,5%	5,6%
50 jr e.o.	154	3,9%	4,5%	2,6%	--	7,1%
Totaal	917	4,8%	2,9%	1,9%	0,9%	5,7%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	100	2,0%	--	--	--	--
25-34 jr	139	2,2%	0,7%	0,7%	--	1,4%
35-49 jr	114	5,3%	2,6%	1,8%	--	4,4%
50 jr e.o.	43	--	--	--	--	--
Totaal	396	2,8%	1,0%	0,8%	--	1,8%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1995.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	445	4,3%	2,7%	0,4%	--	3,1%
00-02 uur	252	7,1%	4,8%	2,4%	0,8%	7,9%
02-04 uur	72	1,4%	--	5,6%	5,6%	11,1%
totaal	769	4,9%	3,1%	1,6%	0,8%	5,5%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	344	4,4%	2,6%	0,6%	0,3%	3,5%
00-02 uur	275	5,5%	1,8%	0,4%	0,4%	2,5%
02-04 uur	128	6,3%	2,3%	--	--	2,3%
Totaal	747	5,1%	2,3%	0,4%	0,3%	2,9%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	208	1,9%	2,4%	1,4%	1,4%	5,3%
25-34 jr	363	7,4%	4,7%	1,1%	--	5,8%
35-49 jr	316	6,3%	3,5%	0,9%	1,6%	6,0%
50 jr e.o.	208	8,2%	2,9%	2,4%	--	5,3%
Totaal	836	6,8%	2,5%	2,3%	0,8%	5,6%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	79	--	--	--	--	--
25-34 jr	164	1,2%	--	--	--	--
35-49 jr	129	3,9%	1,6%	--	--	1,6%
50 jr e.o.	49	2,0%	--	--	--	--
Totaal	421	1,9%	0,5%	--	--	0,5%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	13	62%	8%	--	15%	15%
0,8-1,3	20	60%	10%	5%	10%	15%
≥ 1,3	8	63%	--	13%	25%	--
Totaal	41	61%	7%	5%	15%	12%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1995.*

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	12	42%	--	33%	17%	8%
0,8-1,3	15	47%	--	56%	20%	--
≥ 1,3	8	50%	--	--	25%	25%
Totaal	35	46%	--	26%	23%	9%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*